Instytut Historii Sztuki <Posen> [Hrsg.]: Artium Quaestiones
16.2005 Seite 28

męczeńską za wiarę chrześcijańską wraz z trzystu sześćdziesięcioma towarzyszami. Memorialną świątynię nad jego grobem ufundować miała św. Helena, matka cesarza Konstantyna Wielkiego. Utrwaleniu legendy i rozwojowi kultu świętego sprzyjał fakt, że kościół (najstarsze uchwycone relikty datowane na około 800 rok) wzniesiono na terenie cmentarza z czasów rzymskich – szczątki zmarłych uznawano wówczas za relikwie towarzyszy męczeństwa św. Wiktora[29]. Niewykluczone, że to właśnie ranga kościoła martyrialnego i legenda świętego wojownika były powodem zaadoptowania w Chełmnie form masywu wieżowego z Xanten. Możliwe, że poprzez zbieżności formalne obu kościołów starano się podkreślić ideowe pokrewieństwo męczeńskiej ofiary składanej w imię Chrystusa przez żołnierzy z III i XIII wieku. Idea taka zyskiwała na aktualności właśnie w państwie stanowiącym ostoję rycerskiej misji chrystianizacyjnej na wschodnich kresach łacińskiej cywilizacji[30].

Pośród przyczyn recepcji formalnej z pewnością nie bez znaczenia był też prestiż, jakim kościół Świętego Wiktora cieszył się w strukturze administracyjnej archidiecezji kolońskiej. Od czasów karolińskich znajdował się tu pałac arcybiskupów Kolonii. Miasto było siedzibą wielkiego archidiakona dla północnej części archidiecezji. Tę reprezentacyjną funkcję sprawował każdorazowo prepozyt kolegiaty Świętego Wiktora. Jego odpowiednikiem dla części południowej arcybiskupstwa był wielki archidiakon urzędujący przy kolegiacie w Bonn. Świątynia w Bonn również poświęcona była męczennikom, przywódcom legionów tebańskich – świętym Kasiusowi i Florentinusowi. Trzecim ośrodkiem kultu rycerzy tebańskich był koloński kościół–memoria Świętego Gereona. Świątynie wszystkich trzech ośrodków uchodziły za fundacje św. Heleny, a funkcjonujące przy nich kolegia kanonickie uznawane były za najbardziej prestiżowe zgromadzenia duchowne w archidiecezji. Stan ów powodował zresztą wzajemną rywalizację i spory instytucji zakończone ugodą w 1236 roku, która podkreślała równy status sanktuariów wynikający właśnie z faktu wspólnoty patronackiej[31]. Obok cesarskiego charakteru fundacji warto podkreślić, że kościół w Xanten w powszechnym odbiorze uznawany być musiał za jedną z najstarszych świątyń chrześcijańskich na terenie cesarstwa niemieckiego. A zatem jego pionierska pozycja w granicach Rzeszy była pokrewna statusowi fary chełmińskiej na terenie młodego państwa krzyżackiego. Również cesarski charakter fundacji

[29] P. Clemen, *Die Kunstdenkmäler...*, 1892, s. 72 nn i 84; H.P. Hilger, [*Wprowadzenie*], (in:) *Die Stiftskirche des Hl. Viktor zu Xanten. Paramente der Stiftskirche*, Krefeld 1979, s. 9 n.

[30] Por. J. Trupinda, *Ideologia krucjatowa w Kronice Piotra z Dusburga*, Gdańsk 1999, zwłaszcza s. 176-196.

[31] H. P. Hilger, [*Wprowadzenie*]..., s. 10.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK HEIDELBERG
http://digi.ub.uni-heidelberg.de/diglit/artium_quaestiones2005/0030
© Universitätsbibliothek Heidelberg
gefördert durch die DFG